

Bulletin *Old Sillevold*

Nummer 42 Voorjaar 2019

Nieuwe leden vanaf 1 Januari 2019:

G. Boom te Terborg

E. De Prie-Huizinga te Silvolde

Overleden leden sinds 1 Januari 2019:

J. Schoenaker-Jansen te Badhoevedorp

F. Maurer te Nijmegen

Nieuwe sponsoren:

Jan en Ingrid Steverink van de Slaege

Brasserie 'Bij Ons'

Van Balveren Fiets & Fitness

Ronald Haank bouwkundige constructies

Hovenier Biljoen Groen & Liemers Hendriks

Welkoop Silvolde

Van Giersbergen Motorrevisie

Automobielbedrijf Willemsen B.V.

Peak Fit

Autobedrijf Ten Have

Creatieplein

Adviesburo Top-ibc en Iesseler interieur

Annelies en Dick Mulder

Robert Saalmink Administratiekantoor

Jos de Bakker

Tuincentrum Steentjes

Supermarkt Plus Peperkamp

Koperslagerij D. Wissink

Bloemen & Emoties Miranda Steentjes

Administratie en belastingadvies Te Poele-Bruil B.V.

Bakkerij Ten Have

Op de voorpagina:

De nieuwe standplaats van de Juliana– Bernhardboom en het hekwerk bij de Protestantse kerk.

Inhoud:

Voorwoord 4

Foto Jan Witteveen 5

Drogisterij ten Have 6
Robbie Wolters

In 1975 gingen de zusters van Sint Clara het brandalarm te Silvolde verzorgen. 9

Uit Het Parool 22-04-1975

De Aa-Strang I, II en III 11
Bernard Dorrestijn

Vondsten van Sillevoldse bodem.
Aflevering 1: “de duit” 24
Bas Boerakker

Marie van Nelles 28
Robbie Wolters

Activiteitenkalender 2019 34

Bulletin is een uitgave van de Heemkundige vereniging

Old Sillevold

en verschijnt tweemaal per jaar.

Nummer 42 - Voorjaar 2019

Redactieadres:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
Email:
info@oldsillevold.nl

Internet:

<http://www.oldsillevold.nl>

Samenstelling en vormgeving:

Willie Dieker,
Bernard Dorrestijn

© 2019

Heemkundige vereniging

Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan na toestemming van de redactie met bronvermelding.

De inhoud van de opgenomen artikelen valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Losse nummers € 3,50 per stuk

ISSN 1569-1365

Voorwoord

Het verheugt mij dat leden van Old Sillevold het hekwerk dat om de Juliana- en Bernhardboom stond op de Markt weer in ere hersteld hebben.

De boom, geplant in 1937, was te dik geworden en het hek paste er niet goed meer om.

Bij het nieuwe centrumplan is het hek verwijderd. Nu vindt u het om de rode beuk in de Kerkenstraat, schuin tegenover de ingang van de kerk van de Protestantse Gemeente Silvolde. Zie de foto op de voorzijde van dit Bulletin.

Franz Maurer is op 19 januari 2019 overleden. Franz maakte het computerprogramma waarmee Old Sillevold haar foto's gedigitaliseerd kan opslaan en inzien. Franz was een zeer kundige en aardige man die verschillende keren vanuit Nijmegen uitleg is komen geven hoe het programma werkte. Wij wensen Ria van Dillen heel veel sterkte om het verdriet rond het verlies van haar man een goede plaats te geven.

Het schilderij "Gezicht op Silvolde vanuit het zuidoosten" Het schilderij is in 2013 door Old Sillevold in bruikleen gegeven aan Grandcafé de Buurman. Daar heeft het gehangen tot eind 2018. Het schilderij is van de muur gevallen, heeft daarbij schade opgelopen en is toen in de kelder gezet.

Grandcafé de Buurman is in deze periode van uitbater gewisseld en niemand heeft meer aan het schilderij gedacht. Helaas heeft een medewerker, die opdracht had de kelder op te ruimen, de waarde er niet van ingezien en het schilderij in de afvalcontainer gedaan. Zeer vervelend voor iedereen maar helaas onomkeerbaar. Wat rest zijn de foto's op de website van Old Sillevold hiervan wordt door betrokkenen een afdruk op doek aan de vereniging aangeboden. Het bestuur van Old Sillevold wenst u allen een mooi voorjaar, gevolgd door een prachtige zomer en we hopen u op 4 juni bij de wandeling weer te mogen ontmoeten.

Robbie Wolters, voorzitter

Jan Witteveen woonde en werkte aan de Markt 8 in Silvolde. Jan nam de winkel in huishoudelijke en cadeau artikelen van zijn ouders over. Tussen de winkel en de achterkamer was een schuilgelegenheid voor onderduikers, de toegang was vanuit een slaapkamer onder het ledikant.

foto: André Tangelder 1997.

Drogisterij ten Have

Robbie Wolters

Gerhardus Bernardus ten Have behoort tot de ‘Ten Haves van de Verf’. Hij is geboren op 3 juni 1863 te Wisch en overleden in Silvolde op 17 februari 1935. Hij huwde op 31-jarige leeftijd op 01-11-1894 met Aleida Hermina Bosman. Zij was geboren op 21-12-1866 te Gendringen en overleed op 07-03-1942 in Silvolde. Ze hadden 7 kinderen. Twee dochters gingen in de drogisterij werken. Dina Maria (Dien) 1895-1983 en Hendrica Bernadina (Riek) 1903-1996. Gerhardus Bernardus ten Have was

eigenaar van een schildersbedrijf, dat hij in 1875 begon op zijn twaalfde jaar aan de Veldstraat, zoals de Prins Bernhardstraat destijds heette. Boven het bedrijf was eind 19^e eeuw een danszaaltje gevestigd. Het was een ontmoetingsplaats waar je ook een borreltje kon drinken. Tijdens dorpsfeesten trad er een bandje op en werd er gedanst. Hieraan kwam een einde toen Gerhardus Bernardus ten Have in 1894 in het huwelijk trad. Zijn vrouw Aleida wilde de kroeg weg hebben. Gerhardus Bernardus en Aleida

Pand Ten Have aan de Veldweg/Prins Bernhardstraat circa 1930, gezien vanaf de R.K. Kerk.

startten in 1926 een drogisterij. Van grondstoffen voor verf, zoals lood en zink, kon je ook zalven maken. De combinatie schildersbedrijf/drogisterij zag je wel meer in die dagen. Bovendien kwamen de schilders overal en ze kregen voor de receptuur van middelen tegen kwalen bij dieren veel informatie van de boeren uit de omgeving.

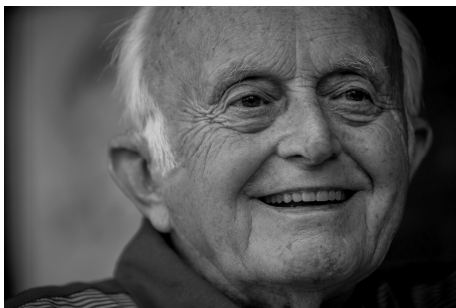
Na het overlijden van G.B. ten Have in 1935 namen de dochters Dina en Riek de drogisterij over. Na de Tweede Wereldoorlog werden diploma's steeds belangrijker en de dames Ten Have kregen - kundig geworden door de jarenlange praktijkervaring - het drogistendiploma

Dina ten Have (l), Henrica Bernarda ten Have(r). Meer dan zestig jaar zwaaiden zij samen de scepter over de drogisterij.

uitgereikt.

De uiterste houdbaarheidsdatum van geneesmiddelen was toen nog een onbekend begrip en op de etiketten stond: 'Deze poeders zijn zuiver en wetenschappelijk samengesteld, zodat zij met het volste

Fons ten Have

vertrouwen gebruikt kunnen worden'.

Vroeg je bij de dames Ten Have iets over de kwaliteit van de producten was het antwoord stevast: "Prima spul, dat gebruiken wie zelf ook altied."

In het begin van de jaren zestig, moest het pand, dat schuin op de straat stond, naar achteren en parallel aan de straat gedraaid worden om het oprukkende verkeer meer ruimte te geven.

Het pand van bakkerij Heiming aan

de overkant van de weg werd om die reden afgebroken.

Neef Fons ten Have kwam eind zeventiger jaren de zussen Dina en Riek helpen in de winkel. Hij deed de boekhouding en stond regelmatig achter de kassa. Na het overlijden van Dina in 1983 gingen Fons en tante Riek verder met de zaak. Eind jaren tachtig reed er in de carnavalsoptocht een wagen mee waarop een enorm condoom stond te prijken.

Het was een verwijzing naar een toentertijd actueel onderwerp. De gemeente Wisch had Riek gevraagd een automaat met dit voorbehoedsmiddel aan de gevel van de drogisterij te monteren. Dat ging haar echter te ver. Dergelijke producten bood ze wel aan, maar altijd dis-

Prins Bernhardstraat , 1970.

Prins Bernhardstraat , 1950. Rechts Ten Have, links Bakker Heiming .
creet en van onder de toonbank. Ze was in die dingen behoudend en Fons denkt dat ze de bedoeling van de carnavalswagen niet heeft meegekregen. Riek gebruikte tot aan haar dood de handtekening van haar vader.

Riek deed de drogisterij, die nog steeds de naam Drogisterij G.B. ten Have had, in 1990 over aan: De Regenboog apotheken met Paul Brinkman als zetbaas.

Bronnen:
Fons ten Have en
Deurgaon.

In 1975 gingen de zusters van Sint Clara het brandalarm te Silvolde verzorgen.

Uit Het Parool 22-04-1975

ARNHEM, dinsdag — In de Achterhoekse dorpjes Silvolde, Terborg en Varsseveld worden op 1 mei de brandweersirenes op non actief gesteld. Tegelijkertijd nemen de nonnen van het Sint Claraklooster in Silvolde de activiteit over: voortaan fungeren zij als brandwacht voor de drie dorpen en het omliggende platteland.

In het klooster is een speciale brandalarmkamer ingericht met voor ruim een en een kwart ton aan elektronische snufjes.

De bevolking is er al uitgebreid van op de hoogte gesteld dat ze voortaan de zusters Clarissen moeten bellen als er brand is. Zij zorgen er voor dat de 55 brandweerlieden

die de korpsen tellen via speciale portofoons-met-pieper die de mensen bij zich dragen worden gewaarschuwd.

„Wij doen dat graag. Zo heb je een kans je voor de gemeenschap nuttig te maken", vertelt zuster Joanna, door de omstandigheden in eens gebombardeerd tot een soort „hoofdbrandwacht".

Brandweercommandant J. ten Have kreeg het lumineuze idee de zusters te vragen de wacht over te nemen.

Al lang wilde men van de sirenes af („Het halve dorp loopt uit, je kan niet eens rustig blussen") om over te gaan op stil alarm met de bekende piepertjes.

Het klooster ligt ideaal en het is dag en nacht bezet. „Wij zitten hier", vertelt zuster Joanna, „op de bult van de pastoor, zoals ze dat hier noemen. Het is zo ongeveer het hoogste punt in de gemeente". De komende weken is het in het klooster een drukte van belang,

Klooster Sint Clara te Silvolde, 1867-1983.

althans voor de zes zusters die om beurten de brandweercentrale bedienen: er moet veel worden geoefend zodat straks en de brandweer en de bedienaren van de centrale feilloos en snel kunnen werken.

„We hebben zeker 25 keer proefalarm in twee weken.”

Daarna zal de rust wel weerkeren in het grote gebouw, op een enkele brandmelding na.

„Vorig jaar 17 keer, hebben ze me verteld. De zusters die bang zijn dat het hier erg druk wordt krijgen vast geen gelijk”.

Overigens hoeven de nonnen niet constant in hun brandkamertje te

zitten: het hele gebouw is volgestoppt met alarmbellen (en voor de kapel een verklikkerlichtje).

Zelfs naast haar bed heeft de dienstdoende zuster de brandtelefoon.

Lessen in elementaire brandweerkunde hebben de zusters niet nodig. „We doen alleen het eerste alarm. Dan komt er direct iemand om de centrale de rest van de tijd te bemannen.”

Op 1 mei wordt het officieel.

Dan melden de zusters zich aan de alarmtelefoon met: „Hier de brandweer”.

De Aa-Strang I, II en III

Bernard Dorrestijn

Van plas en poel naar sloot en rivier.

Zoals kinderen bij hun spel een gootje van de ene plas naar de andere maken, zo hebben de volwassenden door de eeuwen heen de ene waterplas met de andere verbonden om het overvloedige water naar een lager punt af te voeren. En ook had het water soms zo'n stuwkracht dat het een beek(je) of rivier(tje) door het terrein uitsleet. Als je kaarten van twee eeuwen terug bekijkt dan valt het op dat de beken en rivieren dan ook met de wonderlijkste bochten door het landschap slingerden.

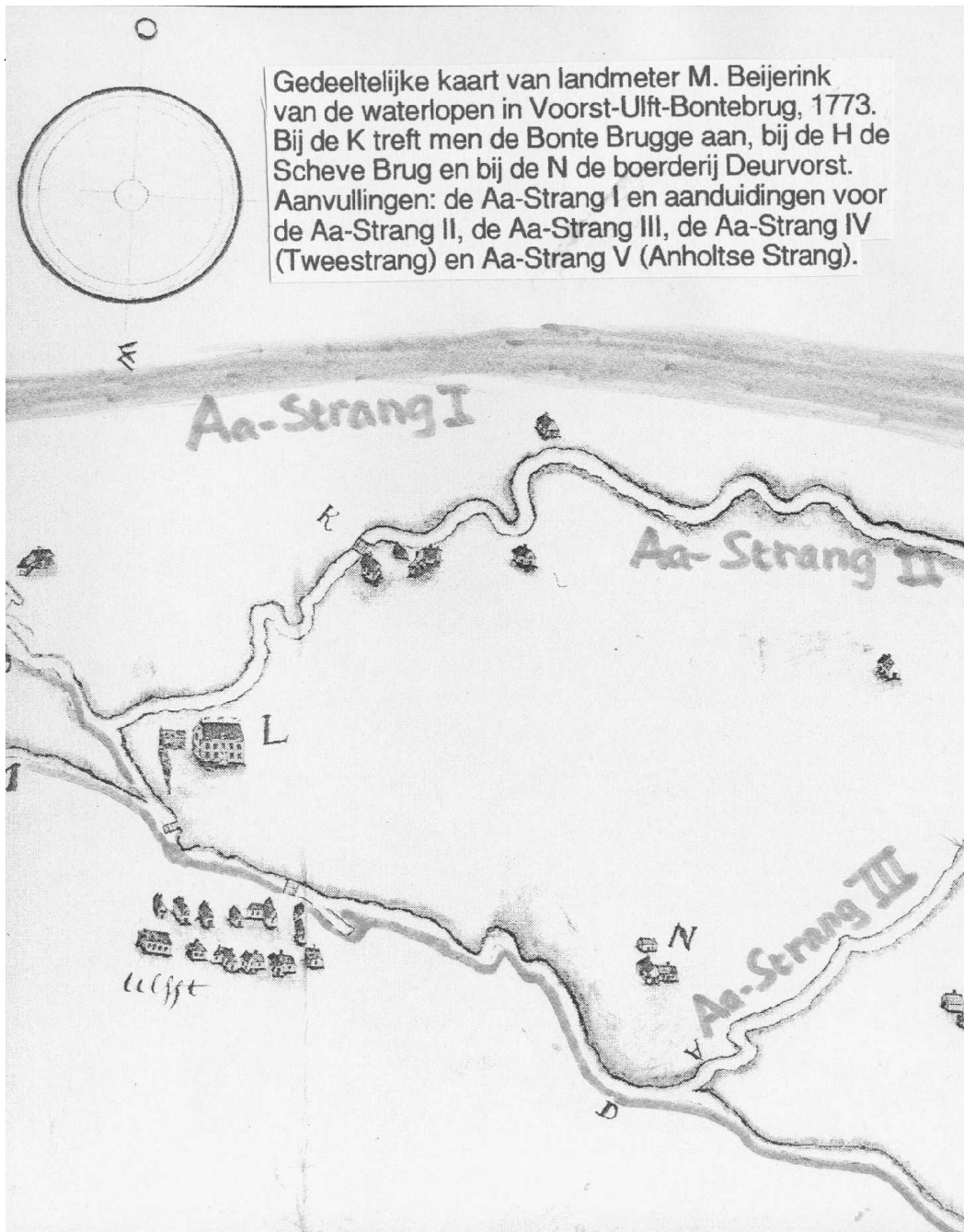
Waarschijnlijk dankt de Slinge er haar naam aan, dit misschien in combinatie met het woord 'slenk', vanwege het feit dat mens en natuur in vroeger tijden de ene slenk met de andere verbonden hadden. Inmiddels zijn beken en rivieren bijna allemaal recht getrokken. Allemaal activiteiten van boeren, waterschappen, overheden en cultuurtechnische diensten (o.a. ruil-

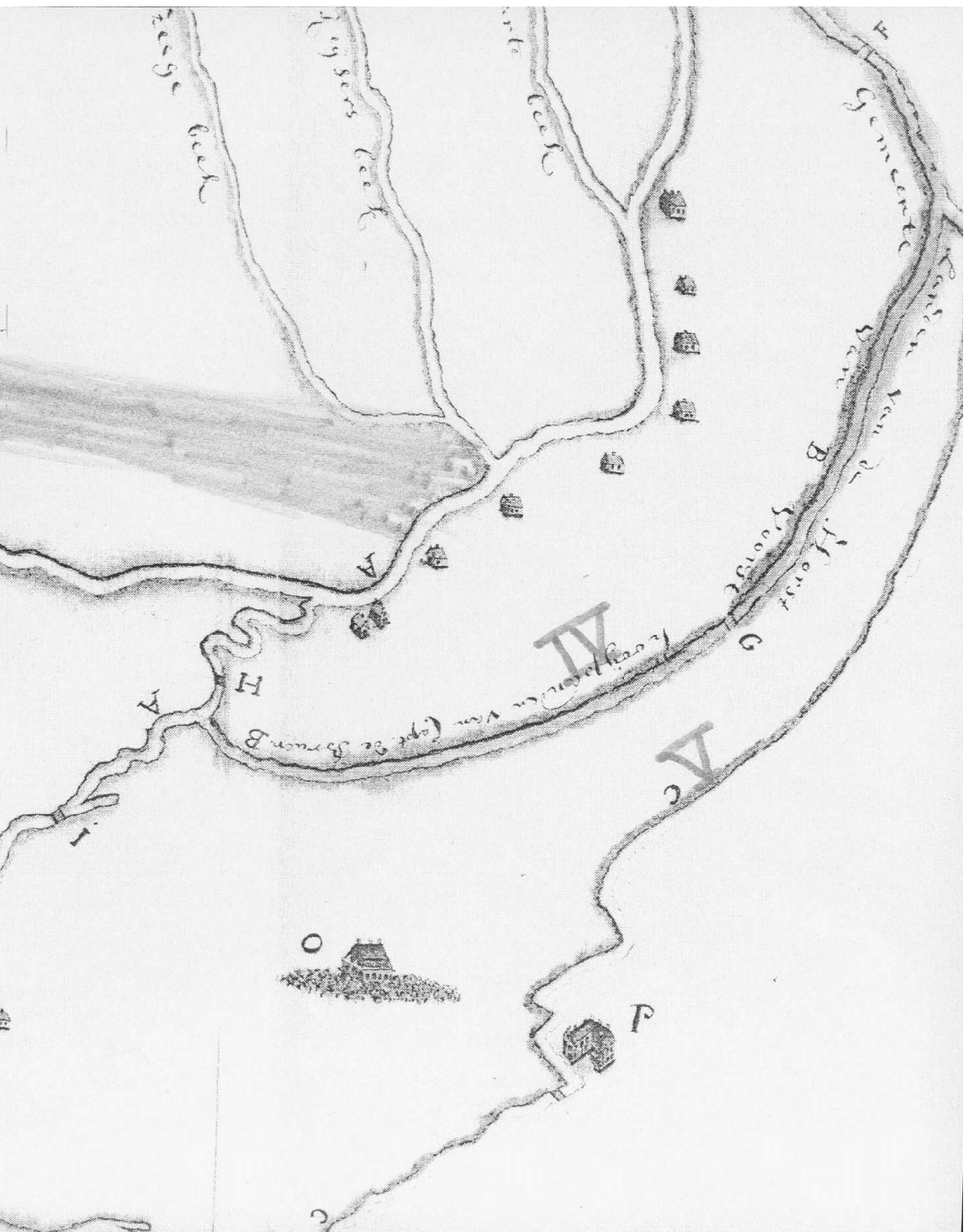
verkavelingen).

Niet zelden zijn die verrichtingen niet eens in/bij het Kadaster verwerkt, ten gevolge waarvan heel wat boeren stukjes grond kriskras aan de ene en de andere kant van een bepaalde sloot hebben liggen. Maar omdat destijds de diverse eigenaren net zoveel grond terug kregen dan ze ingeleverd hadden, maakten ze zich er niet druk om, en hun opvolgers van nu evenmin. De jongste ontwikkeling is dat veel van die sloten weer meanderend door het terrein worden gelegd...

Voorst-Bontebrug-Lichtenberg, het deltagebied van de Aa-Strang-monding.

De buurtschap Voorst kreeg (en krijgt) steeds veel water van de Aa-Strang (oftewel Bocholter Aa) uit het Duitse achterland in de richting van de Yssel (Oude IJssel) bij Ulft te verwerken. En als we de wat oudere kaarten bekijken dan valt het op dat dit in 't verleden niet via één, maar middels meerdere lopen

plaats vond. Het water maakte van elk gaatje/gat gebruik om bij de Yssel te komen. Waar een zandrug lag (en die liggen er in Voorst-Bontebrug ook nu nog) kon het natuurlijk niet komen, maar dan ging het er maar links- of rechtsom omheen en dan werd die omweg een loop.

Zo'n 40 jaar geleden ontdekte archivaris Rob Wartena dat omstreeks 1400, ter verbetering van de afvoer van het vele water in Breedenbroek en de Kroezenhoek (Slaege), de Aa-Strang-loop richting de tegenwoordige Bontebrug geoptimaliseerd was.

We trekken hieruit de conclusie dat de andere lopen toen enigszins (of geheel) ontlast werden, in ieder geval de loop van de Aa-Strang I richting de Lichtenberg.

In het verlengde van het bovenstaande kon ik in 1988 in het boek 'Met het oog op Silvolde' schrijven: 'Vanuit het Breedenbroek en de Kroezenhoek wist men omstreeks 1400 het Aa-Strang-water bij het tegenwoordige Bontebrug in de Yssel te lozen, een ingreep die ten-

nauwste samenhangt met de ontginning van Breedenbroek en de Kroezenhoek'.

Helaas heb ik in 1980 niet genoteerd in welk archiefstuk de heer Wartena dat gegeven uit 1400 gevonden had; dat blijft dus nog een tijdje zoeken...

De Aa-Strang I

Het kan overigens haast niet anders dan dat de Aa-Strang I zijn /haar loop heeft gehad zoals door mij is aangegeven, een strook grond van circa 100 meter breed, waar het water bij tijd en wijle vrij spel had.

Dit gebied is in onze tijd te omschrijven als: de Slaege, tussen timmerbedrijf Vriezen en tuinbouwbedrijf Heuvelds door, over de percelen van Hammink van de Kleine Nottel, het varkensbedrijf Barink en tuinderij Prinsen naar de Theetuin (Ulftseweg 109) en de Nottelrlijk (Ulftseweg) richting Oude IJssel.

Aan de noordzijde viel de loop samen met die van de Bergerslagbeek waardoor het Huis Lichtenberg van al te veel water gevrijwaard bleef.

gelegen oude bed van de Aa-Strang I aan hun rentmeester Borggreven verhuurd: het terrein heet namelijk nog altijd Borggrevenwei.

De Aa-Strang II

Zoals al enkele keren opgemerkt, werd omstreeks 1400 de Aa-Strang II tot hoofdstroom opgewaardeerd. Vlak boven het Huis Ulft mondde ze in de Oude IJssel uit. Het verkeer uit Ulft en Voorst-Anholt kon 500 meter oostelijker door een voorde - en nadien over de Bonte Brugge richting Silvolde-Terborg-Doetinchem-Doesburg-enz. reizen. De Aa-Strang II was een wonderlijk geval. Het was maar een onbeduidend stroompje en vertoonde de wonderlijkste bochten, waarschijnlijk nog vanuit de tijd dat men de ene poel met de andere verbonden had. Van rechte trekken is nooit iets gekomen, misschien omreden dat ze ooit nog tot grens tussen de heerlijkheden Wisch en Bergh-Gendringen verheven was. Hoe het zij, de Aa-Strang II moest bij tijd en wijle grote hoeveelheden water richting Ulft verstouwen, een

bezigheid waarop ze bij stukken na niet berekend was! Bij veel aanvoer van water van de Ziegenbeek, de Keizersbeek en de Zwartebeek vanuit Sinderen-Lintelo en de Strang vanuit Duitsland stonden de Breedenbroekse, Voorstse en Silvolde Slaegen dan ook geregeld geheel of gedeeltelijk blank; met name 's winters, maar ook wel in 't voorjaar en de zomer.

Daar stonden dan ook geen boerderijen, die bevonden zich in de hogere gebieden rondom.

Wanneer de boeren het water 's zomers aan zagen komen, dan haalden ze nog snel zoveel mogelijk gras naar de boerderij om het daar op te voeren of tot hooi te maken. 't Gebeurde ook wel dat ze 't half-droge hooi op 'oppers' in de Slaege hadden staan, maar dat 't kostbare gewas op een kwade dag voor ze er erg in hadden richting de Strang dreef...

Die gegevens heb ik van de schrijvende onderwijzers D. H. Keuper (Jan Willem uut 't Goor) en zijn zoon Jan, hoofd van 't Kleine Schooltjen in Breedenbroek.

Vraag: zou er in die tijd in die buurt een boer zijn geweest die al die jaartallen van al die overstromingen netjes in z'n almanak genoteerd heeft... en dat die almanak vandaag of morgen toch nog weer ergens boven water komt...?

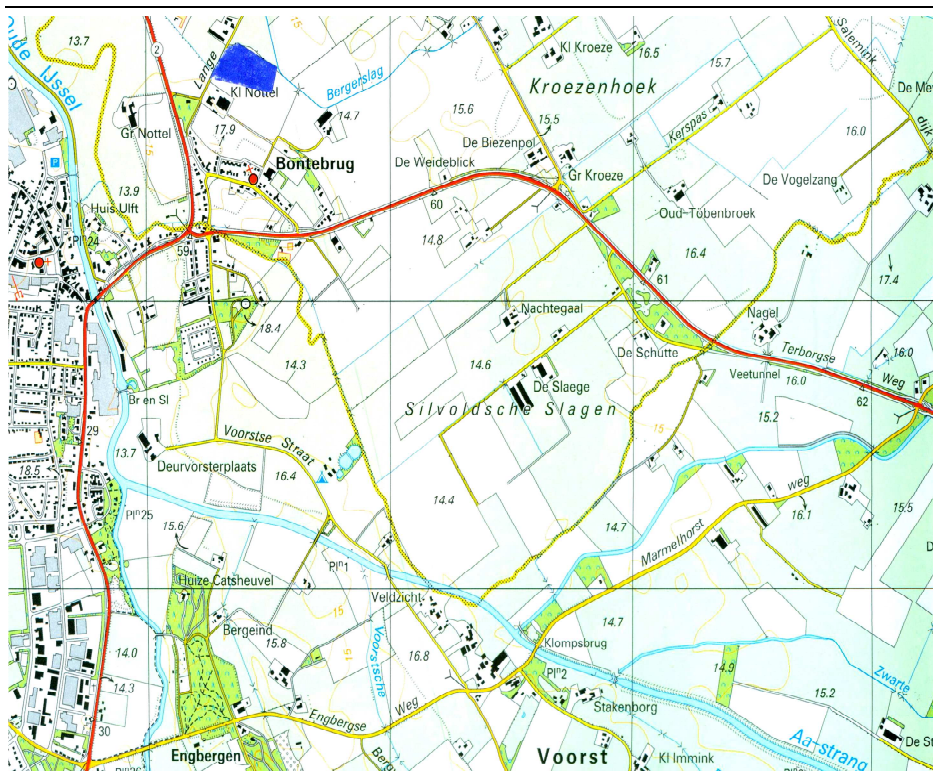
't Allerwonderlijkste van de Aa-Strang II is wel dat ze ook nog bevaren werd. Dat zal dan wel met zogenaamde 'platboomd vaartuigen' zijn geweest, zoiets als de Berkelzompen waar we zo nu en dan nog wel over lezen of horen spreken.

In ieder geval bestaan er nog verslagen van de douane bij de Bruggen-

hutte bij Dinxperlo, inzake de vervoerde ijzerwaren en houtvloten vanuit Bocholt richting Doesburg. Men zie hiervoor de: 'Bloemlezing uit de Historie der gemeenten Aalten, Dinxperlo en Wisch', bijeengebracht door de archivaris dezer gemeenten D.W. Kobes, Aalten, 1966.

De Aa-Strang III

In de 19de eeuw werden er in onze streek allerlei initiatieven om tot een betere ontwatering te komen geopperd. De oprichting van een waterschap zou een stap in de goede richting kunnen zijn, maar er

waren ook bestrijders van 't idee. In 1880 wonnen de voorstanders het evenwel van de tegenstanders en werd het 'Waterschap van den Ouden IJssel' een feit.

Al spoedig werd o.a. naar een betere afvoer van het Aa-Strang-water gezocht, welke in de jaren 1890-1894 werd gevonden in de afdamming van de Aa-Strang II bij de Scheve Brug in Voorst, en de op-

waardering en verbreding van de Aa-Strang III tot bij de de uitmon-
ding in de Oude IJssel, ten zuiden
van de boerderij Deurvorst.
Dat is dan de Aa-Strang III in
Voorst zoals we die nu allemaal wel
kennen. De Aa-Strang III is een in
dijken gelegde flinke stroom en
voert meer water aan dan de Oude
IJssel, waar ze bij Deurvorst-Ulft in
opgaat. Zou dat misschien ook ver-

klaren waarom oudere streekbewoners de Oude IJssel tussen Ulft en Terborg nog wel eens ‘de Strang’ noemen, en de brug tussen Terborg en Etten ‘de Strangbrug’?

We zeggen: ‘driemaal is scheepsrecht’; hetgeen zou mogen inhouden dat de reconstructie van de Aa-Strang III de definitieve oplossing van alle wateroverlast in onze streek zou hebben ingeluid... En inderdaad heeft de Aa-Strang III vele jaren als een goede afvoerkanaal voor heel veel water richting Oude IJssel/Ulft gefunctioneerd, maar het zou al te mooi zijn als er zich nooit meer problemen voorgedaan zouden hebben.

Bijvoorbeeld: in Duitsland voerde men zo nu en dan – om tot een nog betere afvoer van overtollig water te geraken – verbeteringswerken aan de rivier en zijsloten uit, hetgeen voor ons tot gevolg had dat het water bij hevige regenval in korte tijd onze kant op kon komen, en dat ook deed...

Met name ’s winters kwamen bij tijd en wijle grote delen van de Breedenbroekse, Voorstse en Sil-

voldse Slaege onder water te staan. En als het dan ook nog een graad of tien vroom, dan functioneerde het gebied al snel als de schaatsbaan van/voor de hele omgeving. En wie dan de prikdraadafrasteringen wist te vermijden kon dan in de Silvoldse Slaege zo maar een rondje Nachtgaal-Priester-Schutte en dan weer naar de Nachtegaal rijden... Daarenboven dienen we ook nog in ogenschouw nemen dat Vader Rijn ons in onze streek ook wel eens parten speelde.

Bijvoorbeeld in 1926 toen hij bij Bislich (D) de dijk trotseerde en zeer grote gebieden aan beide zijden van de grens onder water zette, o.a. het bij ons welbekende d’n Yselt tussen Ulft en Silvolde.

En bovendien ontbrak het de Oude IJssel nog wel eens aan capaciteit, met als gevolg dat ze zo nu en dan stevig onder handen genomen moest worden.

Zo is ze b.v. op de Heuven van Wisch bij de boerderij De Brink van de noordkant naar de zuidkant van de boerderij gelegd.

Watermassa aan de zuidzijde van de Lange Dijk, in het oude stroomdal van de Aa-Strang I, winter 2011. De fotograaf bevindt zich bovenop de duiker in de Lange Dijk. Het gootje op de voorgrond en de duiker zijn ontoereikend om het water in de richting van de Theetuin af te voeren.

Situatie Slaege-Bontebrug-Lichtenberg vanaf 1945

In de winter van 1945-1946 kwam onze streek bijna helemaal onder water te staan. De familie Vriesen-Heersink te Bontebrug verkeerde toen op een terpje te midden van de golven om hen heen...reden waarom de heer Vriesen zijn kinderen 's ochtends maar met paard en kar naar school bracht...

En ook Hoftijzer van de Ramaker in de Kroezenhoek bracht zijn kinderen, en die van Tuenter, met paard en kar naar school.

Bij ons op de boerderij hielden we het voorhuis nog net droog en de koeien konden nog juist droog liggen, maar de grup en het pad achter de koeien stonden onder water, ook het erf en de hele omgeving.

Het oude stroomdal van de Aa-Strang I rechts en links van de Lange Dijk stond natuurlijk ook weer onder water, maar doordat de wegen (dijken genoemd) allemaal boven het maaiveld uitstaken, konden wij als kinderen de Bontebrug-school nog ongeveer met droge voeten bereiken.

Ik meen in de zomer van 1952, was het in de Slaege weer eens raak.

Op een kwade dag stonden onze pinken in de Breedenbroekse Slaege tot aan de knieën in het water... en konden ze dus niet meer bij het gras komen... We moesten ze toen een paar weken naar huis halen. Vanaf de jaren vijftig kunnen we in onze omgeving niet meer echt van wateroverlast spreken.

Maar het oude bed van de Aa-Strang I aan de zuidkant van de Lange Dijk ligt nog wel zo laag dat het bijna elke winter onder water komt te staan. Er bevindt zich wel een duiker in de Lange Dijk, alsook een slootje richting de tuinderij van Prinsen, maar die liggen te ondiep om al dat water af te voeren.

't Gevolg is dan ook dat er zich 's winters ten zuiden van de Lange dijk vaak flinke plassen vertonen, en als het dan ook nog even wil vriezen, dan functioneert 't gebied binnen de korstte keren in een 'terrein van vermaak', welteverstaan: ijsvermaak !

Zie het blauwe blokje links boven in het kaartje op blz.18.

Winter 2011. Westzijde van de Lange Dijk in het oude stroomdal van de Aa-Strang I. Onder: Het slootje beneden is bij lange na niet in staat om het water van de andere kant van de Lange Dijk (o.a. middels duiker) richting de Theetuin af te voeren.

Ijspret winter 2012 aan de zuidkant van de Lange Dijk in het oude stroomdal van de Aa-Strang I.

Vondsten van Sillevoldse bodem. Aflevering 1: “de duit”

Bas Boerakker

Wie nog nooit met een metaalde-tector heeft gewerkt, kan zich moeilijk voorstellen wat er zoal in de grond ligt. Aan de hand van mijn eigen bodemvondsten die ik in de omgeving van Silvolde heb gevonden, wil ik jullie in een aantal artikelen wat meer vertellen over vondsten die je kunt vinden op de “oale groond” van het Sillevoldse platteland.

Eén van de meest gewilde souvenirs die je op ieder oud landbouw-perceel kunt vinden is de duit. Een duit is een koperen munt van lage waarde die vanaf het einde van de Middeleeuwen tot aan de Franse Tijd in Nederland is geslagen. De munt had een waarde van $1/8$ stuiver. Er gingen 6 stuivers in een schelling en je had 20 stuivers nodig voor een gulden. In de praktijk kon je er niet veel voor kopen, hooguit een stuk brood of een ei. Voor een aardewerken schaal of een pond kaas betaalde je al snel 2

stuivers. Vanwege de geringe waarde werd het muntje vaak gedoneerd in het collectezakje van de kerk. Hier ligt ook de oorsprong van de uitdrukking “een duit in het zakje doen”.

Een duit is dus allesbehalve een bijzondere munt. Door de eeuwen heen zijn ze in grote aantallen geslagen. Alleen de zeldzame oudere exemplaren hebben een serieuze verzamelaarswaarde indien ze in redelijke staat uit de grond komen. Doordat het koper door de zuren in de mest, de weersomstandigheden of een klap van de ploeg wordt aangetast, vind je ze nooit in onberispelijke conditie. Toch kom je op de Achterhoekse zandgronden nog heel regelmatig “scherpe” duiten tegen die de tand des tijds redelijk goed hebben doorstaan. Door de grote diversiteit en de ouderdom van minimaal 220 jaar is het wel een muntje dat tot de verbeelding spreekt.

Duit Gelria

In de
zeven-
tiende
eeuw
sloe-
gen de
meeste
gewes-
ten en
veel

steden in de Noordelijke Nederlanden munten in eigen beheer. Hier in de omgeving vervaardigde het gewest Gelre of Gelria haar eigen duiten. Daarnaast gaven steden als Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Deventer, maar bijvoorbeeld ook Kleef, Anholt en Huissen haar eigen duiten uit. De Zuidelijke Nederlanden inclusief Brabant en het grootste deel van Limburg stonden onder heerschappij van de Spanjaarden en later de Habsburgers. Zij maakten hun eigen oorden of liards, de equivalent van de noordelijke duiten.

In de loop van de zeventiende eeuw werd de prijs van het geïmporteerde koper uit Zweden steeds goedkoper. Omdat de waarde van

de munten de materiaalkosten overstegen, gingen kleine muntplaatsen als het graafschap Reckheim (ook wel Rekem) en Gronsveld bij Maastricht zich bezighou-

imitatieduit van de muntplaat-
sen Reckheim en Gronsveld

den met het in omloop brengen van “imitatieduiten” in de noordelijke gewesten. Holland reageerde meteen door haar eigen duiten te “verzwaren” zodat het gewicht overeenkwam met de intrinsieke waarde van de munt. De inferieure duiten werden vervolgens gedevalueerd tot een halve duit, zodat het niet langer lonend was om imitatie-munten te produceren.

In de achttiende eeuw is het uit-

Stad-Utrecht munt
1768

brengen van
duiten alleen
voorbehou-
den aan de
gewesten:

Gelria, Over-
ijssel, Stad

Utrecht, Zee-

landia, Hollandia, West-Frisia, Fri-
sia en Groningen & Ommelanden.

Omdat de handelswaarde van de
duit in Nederlands-Indië hoger lag
dan in Nederland werden er vanaf
1726 speciale duiten gemaakt met
het monogram van de VOC op de
achterkant van de munt in plaats
van het wapen van het gewest.

Toen Lodewijk Napoleon Bonapar-
te in 1806 koning van Holland
werd, zijn er verschillende zilveren
munten van hem geslagen die erg
zeldzaam zijn. Het koperen provin-
ciale geld van de Republiek bleef
echter gewoon in omloop. Door de
muntwet van 1816 onder koning
Willem I is Nederland definitief
overgestapt op het decimale stelsel.
De duit werd vervangen door de
cent die een waarde kreeg van
1/100 gulden. Tot 1826 bleven de

duiten nog gewoon in omloop. Dit
gold overigens ook voor de Franse
Frank die tijdens de Franse over-
heersing het wettige betaalmiddel
was. De munten die destijds niet
zijn uitgegeven of ingewisseld zijn
daarna waarschijnlijk massaal op de
storthoop beland.

Wanneer je op oude akkers met je
metaaldetector gaat zoeken, zal je
in deze omgeving vooral duiten
vinden uit de tweede helft van de
achttiende eeuw. Opvallend vaak
kom je duiten tegen waarin een gat
is geboord. Vaak sloegen markt-
kooplui in onbruik geraakte duiten

aan de kraam
om te laten zien
welke munten
niet meer geac-
cepteerd werden.

De duiten van

Overijssel komen het meest voor,
op de voet gevolgd door de duiten
van Gelria en Stad Utrecht. Blijk-
baar is er in deze streek veel handel
gedreven met de van oudsher pro-
testante handelsplaatsen als Deven-
ter, Kampen en Zwolle. Daarnaast
is het bekend dat er in Overijssel in

Zeelandia munt
1788

de jaren zestig van de achttiende eeuw enorm veel duiten zijn geslagen. Ook de duiten van Hollandia en Zeelandia

kom je hier regelmatig tegen. West-Frisia en Frisia zijn al een stuk zeldzamer. Groningse duiten staan nog steeds hoog op mijn verlanglijstje, die kom je hier nauwelijks tegen. Wel krijg je zo nu en dan oorden of liards, meestal van Phillips V uit de Zuidelijke Nederlanden onder de schotel.

Van de oude duiten die ik heb gevonden, is met name de nogal afgesleten duit van Kleef (Clivia) zeldzaam en dus interessant. Daarnaast heb ik oude duiten gevonden van Trajectum (latijnse naam voor Utrecht) en Trasisvlania. Dit is geen vage Balkanstaat, maar de oude naam voor Overijssel. Ook heb ik een tweetal imitatie-duiten van de muntplaatsen Reckheim en Gronsveld gevonden. De duiten uit Reck-

heim hebben veel weg van de “authentieke” munten die door de gewesten zijn uitgegeven, maar wijken met name af door de opzettelijke foute spelling. Hierdoor konden men niet beschuldigd worden van valsmunterij. De duit van Gronsveld draagt het wapen van de familie van Bronckhorst, de adellijke familie die lange tijd de alleenheers-

West-Frisia munt uit 1658

schappij had in dit kleine graafschapje nabij Maas-tricht.

Mijn oudste duit is een duit van West-Frisia uit 1658 die herkenbaar is aan de enigszins vierkante vorm. Mocht je na het lezen van dit artikel wat meer achtergrondinformatie willen hebben. De website Duiten.nl biedt een schat aan informatie over de geschiedenis, achtergronden en talloze variaties van dit opmerkelijke muntje.

Marie van Nelles

Robbie Wolters

Maria Henrika Steverink-Braam
*10-04-1929 †3-11-2018

Geboren in Netterden en opgegroeid in een groot katholiek gezin. Na de lagere school ging ze naar de huishoudschool van de Zusters Clarissen te Silvolde. Daarna volgde ze de opleiding tot kraamverzorgster en heeft ze in veel gezinnen geholpen bij de geboorte van een baby. Onderstaand het verhaal over het pionierswerk in de kraamzorg begin jaren 50 door Marie en haar zus Alie.

Zij behoorden tot de eerste lichting kraamverzorgsters, die in 1950 van de opleiding kwam.

Hun pioniersjaren in kraamzorg bestonden uit hard werken en avontuur. Marie's tip voor haar vakgenoten van nu: Trek je niet teveel aan van wat anderen zeggen, doe gewoon goed je werk.

Marie was het vierde kind van de acht in een katholiek boerengezin in het dorp Netterden in de Achterhoek, pal aan de Duitse grens.

In 1947 werden de 18-jarige Marie en haar één jaar oudere zus Alie gevraagd of ze een nieuwe particuliere praktijkopleiding tot kraamverzorgster wilden volgen. Ze kregen een minimale stagevergoeding. Marie: "Het begon met stage lopen als hulp in de huishouding.

Drie keer in de week hadden we theorielessen, de pastoor gaf godsdienstles. Van de huisarts kregen we les in "gynaecologie" en de hoofdzuster gaf kraamles. Ook kon je je bijscholen in tekenen en taal". Op 17 mei 1950 behaalden de zussen hun diploma voor kraamverzorgster.

Geen telefoon

In dat jaar startte in het stadje Terborg het eerste kraamcentrum in de regio, met vier kraamverzorgenden: Marie, Alie en twee oudere verpleegsters.

“De kraamzorg had een bruin uniform met witte schorten, de verpleging had een blauw uniform. Eerst droegen we nog hoofddoeken maar dat werd langzaam minder. Behalve als er luizen waren. We bleven tien dagen bij een gezin. Het loon was zes gulden per dag bruto, later iets meer.

In Netterden hadden slechts twee gezinnen een telefoon.

Als er een bevalling aanstaande was, belde het kraamcentrum naar de bakker. Zij kwamen ons dan waarschuwen.

De bevalling werd meestal door de huisarts gedaan. In de armere arbeidersgezinnen was dat een vroedvrouw.”

Op het licht af

Vaak moest Marie in het holst van de nacht op pad, om te assisteren bij een bevalling. “Ik ging op het licht af. Waar licht brandde, klopte ik aan. Soms trof ik iemand die net even naar de wc ging. Meestal hielden zij me dan weer verder. Bij de derde weg is hun boerderij, zeiden ze bijvoorbeeld en daar ging ik weer. In het pikkedonker mis je die boerenlandweggetjes natuurlijk snel...”

Transport was een knelpunt in de grote regio waarin ze werkten. De zussen woonden bovendien in een uithoek. Marie en Alie besloten om allebei een brommer aan te schaffen. Het waren de eerste bromfietzen van het dorp. Soms gingen Marie en Alie voor de lol tegelijk vol gas door het dorp. “Dat gaf me een lawaai”, zegt Marie glunderend.

Beestachtig hard

“Je bleef als kraamverzorgster tot ’s avonds een uur of zeven, totdat het kind werd aangelegd voor de voeding, en ging dan naar huis. Vaak in

het donker en vaak was het nog een hele rit op de brommer. Nu zou het niet meer kunnen en zou ik het ook niet meer doen. Het voelt te onveilig. Vroeger waren er ook gekken, maar niet zoals nu. Het uniform was wel een voordeel. Daardoor kreeg je respect. Om acht uur 's morgens was je er weer. Soms eerder om de andere kinderen naar school te helpen". Marie heeft heel hard moeten werken, "beestachtig" zegt ze zelf. De weelde van nu was er toen niet. "Bij veel gezinnen was er geen elektriciteit en stonk het hele huis naar het gas van de gaslichten. De nageboorte kieperden we gewoon onder het deksel van het riool. Ook was er veel onwetendheid. Sommige vrouwen die voor het eerst bevielen, wisten nauwelijks hoe een kind werd geboren. Hoe konden ze dat ook weten? Daar werd niet over gepraat."

Achterstallig werk

"Het werk bestond voor een groot deel uit wassen, ook luiers. Veel

gezinnen hadden geen wasmachine. De overalls maakte je buiten schoon met een bezem. In de winter was het lastig om de was droog te krijgen. Bij vorst liet je de was eerst buiten uitvriezen. Om het fornuis heen en aan het plafond hingen waslijnen".

Marie probeerde de moeders zo veel mogelijk te ontzien. "De kraamtijd was hun enige periode met wat meer tijd voor zichzelf en ik kon de dingen sneller in orde krijgen zonder de moeder erbij. Meestal moest er veel achterstallig werk worden weggewerkt. Dat was het zware aan ons werk. Er werd veel van je verwacht in die tien dagen. Als een moeder aardig was, dan deed je ook wat extra, bijvoorbeeld op de laatste dag de was nog opruimen. Maar zoiets deed je niet als ze je alleen zat af te katten."

Klem zetten

"Er waren ook achterdochtige en jaloerse vrouwen. Die controleerden of je wel doorwerkte en of je niets deed met hun man. Soms hadden ze zelfs een spiegel bij hun

bed en in de gang, om je in de gaten te houden. Daar hing ik dan ‘per ongeluk’ iets overheen. Sommige mannen wilden meer. Die probeerden je dan uit, door je klem te zetten in een hoek. Ik bleef dan steeds in de buurt van de kraamvrouw.

’s Avonds als ik wegging, moest ik goed opletten. Deze mannen werden na verloop van tijd boos omdat je er niet op in ging en dan deugde je opeens niet meer.”

Marie kwam ook bij verwaarloosde en heel arme gezinnen, waar nauwelijks eten en drinken was. Soms nam ze eten van thuis mee. “Ik zorgde er altijd voor dat de kraamvrouw een stukje vlees kreeg om aan te sterken.”

Marie was eens bij een gezin waar het veertiende kind geboren werd.

“Het waren eenvoudige, maar aardige mensen. De oudste was zeventien, de jongste anderhalf”.

Na de bevalling werd de jongste uit het ledikantje gepakt en in een ander bed gestopt.

Zo kwam de baby in een “warm” wiegje.

Voor het eerst de zee zien

Er was in die tijd in het hele land een tekort aan kraamverzorgsters. Marie en Alie waren in voor een avontuur en wilden best elders in het land helpen. Ze kregen dan de reis vergoed. Zo werkte Marie in allerlei plaatsen. Naar Zeeuws-Vlaanderen kon de brommer niet mee. Op een vrije zondag pakte Marie de fiets en trapte ze net zo lang door tot ze de zee zag, voor het eerst in haar leven.

Toen ze in de Noordoostpolder moest zijn, mocht vanwege het uniform de bromfiets mee in de trein. Om half elf ’s avonds kwam Marie in Kampen aan. Ze vroeg de brugwachter de weg, hij zei: “Gewoon rechtdoor rijden, totdat je de nieuwe bebouwing ziet”. Dat was Emmeloord.

Om half twaalf was Marie er en belde ze aan bij het huis waar nog licht brandde. Dat bleek het wijkgebouw te zijn. De wijkzuster reed daarna met de auto in het donker voor haar uit naar het gezin toe. Toevallig was zus Alie toen ook in de polder aan het werk. Alie bleef

een dag langer, zodat ze samen terug naar huis konden. Ze besloten om de hele reis met de brommer te doen. “Je mocht toen nog op de autoweg rijden. Dat was een fantastische ervaring! Zo samen met zijn tweeën scheurend over de autoweg, zes uur lang. Eenmaal thuis viel bij Alie de motor van de brommer.”

De kraamzorg verlaten

In 1953 trouwde Alie en verhuisde ze naar Neerbosch bij Nijmegen.

Marie ging alleen door.

Gaandeweg vond ze het werk zwaarder worden en verloor ze de zin om elke keer weer bij een nieuw gezin te moeten beginnen.

Ze was liever boerin dan kraamverzorgster. Maar thuis waren nog twee andere zussen, dus moest zij wel doorgaan.

In 1955 trouwde haar oudere zus en vestigde zich in de polder. Ook overleed haar drie jaar jongere zus Leentje in die tijd aan leukemie.

De dag dat Marie werd opgeroepen om naar het ziekenhuis te komen omdat haar zus stervende was, verliet ze het gezin waar ze toen

kraamde en ook de kraamzorg.

Ze wilde niet meer, ook al had ze een opzegtermijn van zes weken.

Bovendien was ze thuis nodig, waar veel verdriet was en waar plotseling twee zussen niet meer konden meehelpen. Marie was toen bijna zes en twintig jaar.

Uiteindelijk werd ze boerin. Ze trouwde op haar dertigste met Jan Steverink van Nelles in de Kroezenhoek in Silvolde en koos voor een groot gezin met zeven kinderen.

Ze gaf de kinderen veel vrijheid en vertrouwde op hun eigen verantwoordelijkheid.

Daar is dan ook volop gebruik van gemaakt door de kinderen, een ieder op zijn/haar eigen manier.

In 1978 werd de boerderij verplaatst naar de “Slaege” en in 1991 keerden Jan en Marie weer terug naar Nelles.

Daar kreeg ze meer tijd voor haar hobby's. Naast de tuin, paarden en fokken van veulens, kwam er een heus museum.

Ze bood ruimte om een kermis te organiseren voor de hele Kroezen-

hoek en maakte eigenhandig jaarlijks de Kroezenhoekse krant.

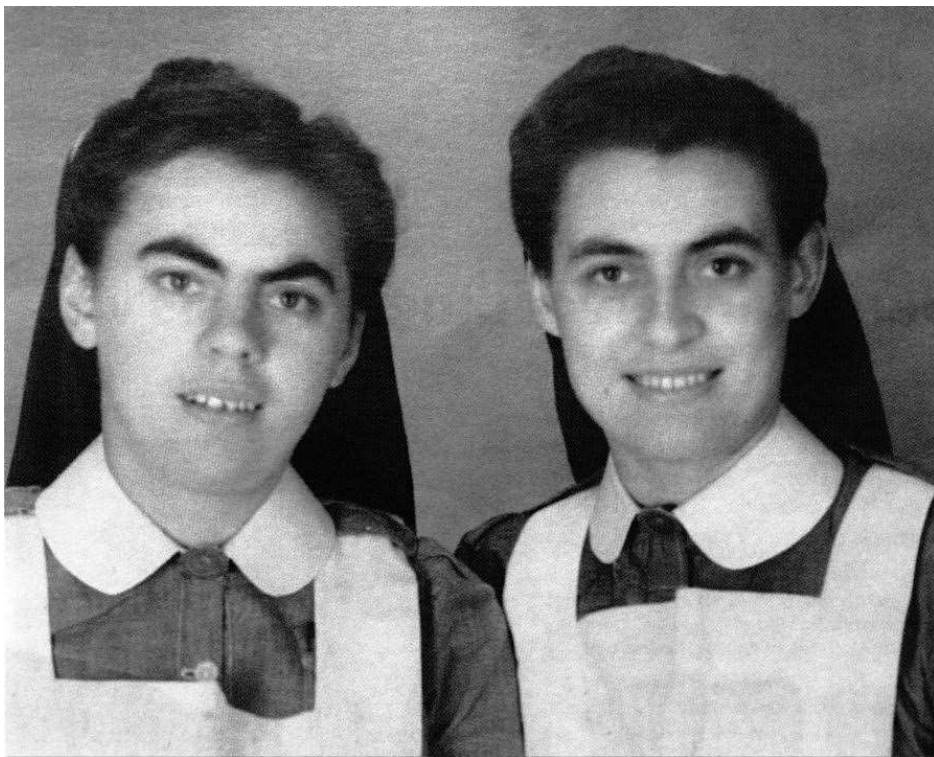
De kerk bleef haar aandacht houden, mede dankzij haar kwam er een Oogstdankviering en een Rozenkransgroep.

Marie verhuisde in 2016 na het overlijden van haar man Jan naar Woonzorgcentrum De Schuylenburgh.

Bij de tochten op de duo fiets ontdekke ik dat ze graag praatte, luisteren kon ze ook, maar het liefste praatte ze uren door.

Bronnen:

- Familiearchief fam. Steverink
- KraamSupport 2015/6
- Florence Nightingale Instituut.

De zussen Marie (links) en Alie Braam in uniform.

Activiteitenkalender 2019

Maandag 14 januari:

Om 19.30 uur 'De Sprank' Silvolde.

Lezing: Een avond met Bernard Dorrestijn over de Heerlijkheid Lichtenberg; de kaart van 1715–1716

Donderdag 14 februari:

Om 19.30 uur Zorgcentrum 'De Schuylenburgh', Silvolde.

Jaarvergadering met lezing: door Liesbeth Bisterbosch over 'De Silvoldse zon- en sterrenhemel in 2019 en in de toekomst'.

Woensdag 20 maart:

Om 19.30 uur 'De Sprank'

Lezing over kasteel Wisch.

Door Aggie Daniëls

Dinsdag 4 juni : Zomeractiviteit

Begraafplaatsen.

Een wandeling naar de Joodse begraafplaats in Terborg, achter 'de Roode Leeuw'. Volgens terug langs de Terborgse begraafplaatsen en Hervormde begraafplaats in Silvolde.

Onderweg worden vele wetenswaardigheden verteld.

Vertrek om 19.00 vanaf de Markt.

Wie niet zover kan lopen kan met een auto of fiets de route volgen.

Na afloop is er een nazit bij café 't Centrum.

Heemkundige Vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuurssamenstelling:

Voorzitter:

Robbie Wolters

Tweede Voorzitter:

Jan Pierik

Secretaris:

André Tangelder

Prins Willem Alexanderstr. 5

7064 GH Silvolde

Tel. 0315-327590

Email:

info@oldsillevold.nl

Penningmeester:

Karin Hendriksen

Kroezendijk 2

7064 KX Silvolde

Tel. 0315-681608

Email:

info@oldsillevold.nl

Archiefbeheerder

Willie Dieker

Fazantplein 12 7064 EG

Silvolde

Tel: 0315-328334

Bestuursleden:

Bas Boerakker

Ineke Mulder

Lidmaatschap:

€ 16,00 per jaar.

Bankrekening:

NL11 RBRB 0979 8454 32

Old Sillevold

www.oldsillevold.nl

Sponsoren

Paul Klomberg Assurantiën
Winkelhorst Ledermode
Jan en Ingrid Steverink van de Slaege
Frank's Barbershop Haarmode
Brasserie 'Bij Ons'
Maurits Heebink Tuinbeheer
Rijnlandhaven Makelaardij
Mijnen Media.nl
Van Balveren Fiets & Fitness
Ronald Haank Bouwkundige constructies
Hovenier Biljoen Groen & Liemers -Hendriks
Welkoop Silvolde
Van Giersbergen Motorrevisie
Automobielbedrijf Willemsen B.V.
Peak Fit
Autobedrijf Ten Have
Creatieplein
Adviesburo Top-ibc en Iesseler interieur
Annelies en Dick Mulder
Robert Saalmink Administratiekantoor
Jos de Bakker
Tuincentrum Steentjes
Supermarkt Plus Peperkamp
Koperslagerij D. Wissink
Bloemen & Emoties Miranda Steentjes
Admin. en belastingadvies Te Poele-Bruil B.V.
Bakkerij Ten Have

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

Bulletin

heemkundige vereniging

Old Sillevold

De Tennetmasten
ten zuiden van de Lange
Dijk in het oude stroom-
dal van de Aa-Strang I,
(foto voorjaar 2019).
Daar waar vroeger Ijspret
ter plaatse was,
(foto winter 2012).

Losse nummers € 3,50 per stuk
www.oldsillevold.nl